

KİTAP İNCELEMESİ
JACQUES VERGES, SAVUNMA SALDIRIYOR

(Metis Yayınları/2012)

*Eda BAYAR**

İYYÜHFD. C: 3 Şy: 1, Y: 2025, S. 97-104.

Gönderilme Tarihi 11 Ocak 2025
Kabul Tarihi 31 Ocak 2025

* İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Hukuk Fakültesi.
<https://doi.org/10.66012/iyuhfd.2026.36>

Yazarın Biyografisi

Jacques Verges, 5 Mart 1925 tarihinde Reunion Adası'nda dünyaya gelmiştir. Fransız bir baba ve Vietnamlı bir annenin çocuğu olarak, sömürgecilik karşıtı fikirlerle erken yaşta tanışmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın Nazi işgaline karşı direniş hareketlerinde yer almış ve bu dönemde siyasi kimliği şekillenmiştir. Savaş sonrasında Fransa Komünist Partisi'ne (FKP) katılmış ve özellikle Cezayir Savaşı sırasında anti- sömürgeci bir kimlik kazanmıştır.

Verges 1955 yılında avukatlığa başlamıştır, çoğu kimseler günümüzde artık onu “Şeytanın Avukatı” olarak bilmektedirler. Cezayirli direnişçiler ve ulusal kurtuluş mücadelesi veren grupların savunmasını üstlenerek tanınmıştır. Bu dönemde geliştirdiği "kopuş savunması" stratejisi, yargının tarafsızlığını sorgulayan ve mahkemeyi politik bir arenaya çeviren bir yaklaşım olmuştur. Bu davalarda uyguladığı savunma stratejisiyle, müvekkillerine yüklenen suçları inkâr etmeden, koparttığı gürültü sayesinde idam edilmelerini engellemeyi başarmıştır. 1970'lerde ortadan kaybolup 1979'da tekrar ortaya çıkmış ve Nazi subayı Klaus Barbie'yi savunmuştur. Verges'in hayatı, sömürgecilik karşıtlığı ve siyasi davalarda savunma stratejileri gibi temalar etrafında şekillenmiştir. Tüm bu deneyimler, *Savunma Saldırıyor* eserini kaleme almasında büyük rol oynamıştır.

GİRİŞ

Savunma saldırıyor adlı eser 3 bölümden oluşmaktadır: Birinci Bölüm Uyum Davaları, İkinci Bölüm Kopuş Davaları, Üçüncü Bölüm Siyasi Davalar.

Yazarımızın bu üçlü ayrımı ceza davalarındaki savunmanın esasına göre şekillenir. Ona göre davada uygulanacak strateji sanığın duruşundan anlaşılacaktır. Sanığın tutumu toplumsal düzen karşısındaki duruşa göre eğer düzeni kabul ederse dava mümkündür ve bu uyum davasıdır. Gereksinimlerini ortaya döken sanık ile değerlerine saygı gösterilen yargıç arasında bir diyalog kurulur. Sanık eğer düzeni reddederse, hukuki mekanizma dağılır; bu bir kopuş davasıdır.

Uyum savunması ve kopuş savunmasındaki farklılıklar sadece sanığın tutumundan kaynaklanmaz savunmanın izlediği yol da bu davaların ayrılışında etkilidir. Bölümleri incelerken bu davaların ve savunmaların özelliklerinden bahsederek inceleme yapacağım.

BİRİNCİ BÖLÜM: UYUM DAVALARI

Birinci bölümde yargılamada karşımıza çokça çıkan uyum davası incelenmektedir. Uyum davaları, sanığın mevcut yargı sistemini kabul ettiği kurulu düzene saygı esaslı davalardır. Sanık, mahkemenin kurallarına uyarak kendini savunur. Birinci bölümde yazar uyum davalarının özelliklerini açıklarken tarihten örneklerle okuyucuya ışık tutar.

Esasen sanık ister suçluluğunu inkâr etsin ister kabullensin ve durumu aydınlığa kavuşturmaya çabalsın takip edilecek yol bellidir. Savunma, Soruşturmacıların ve iddia makamının elindeki tanıkları, raporları yani delil mahiyetindeki unsurların üzerine giderek çürütmeye çalışır. İddia makamının öznel ve nesnel hatalarını eleştirerek beraata giden yolu inşa etmeye çalışır. Bu sistemde delil yetersizliği sanığa yaramalıdır çünkü yazarın da dediği gibi “Kendisiyle barışık olan bir toplumda, bir masumun cezalandırılmasına yol açan hukuki hata, suçlunun beraatinden daha ağır bir potansiyel düzensizlik nedenidir.” Yazarın bu yaklaşımı, kendisi bir kopuş davası sanığı, Sokrates’in yargılanmasından sonraki tutumundan farklılık göstermektir. Sokrates “En adaletsiz düzen düzensizlikten iyidir.” diyerek kendisine verilen cezaya boyun eğmiştir. Bu söz

günümüzde sık sık antikomünistlerin kullandığı bir slogan haline gelmiştir. Bu sebeple de yazarın görüşünden neden farklılık gösterdiği açıktır.

Yazar uyum davalarının sonucu olarak beraat ettirilen sanıkların toplumla uyumlu hale geldiğinden ve asıl potansiyeline adi suç davalarında ulaştığından bahseder.

Kitapta bu davalara verdiği ilk örnek Doktor Adams'ın davasıdır.

Doktor John Bodkin Adams, zengin ve yaşlı hastalarının şüpheli ölümleriyle suçlanmıştır. Özellikle kitapta kurban Edith Morrell'in ismi geçmektedir. Savunması, hastaların doğal nedenlerle öldüğü ve tıbbi protokollerin belirsizliği nedeniyle yanlış anlaşılmalara sebebiyet verildiği üzerine kurulmuştur. Savunma öncelikle tanıkları hedef alarak ifadelerindeki çelişkileri ortaya çıkartır ve teker teker itibarsızlaştırmaya çalışır. Giderek çürütülen tanık ifadeleri durumu lehlerine çevirir. Ayrıca soruşturmacıların ellerinde somut kanıt yoktur. Bu sebeple savunmalarında başarılı olurlar. Doktor Adams 9 Nisan günü beraat alarak özgürlüğüne kavuşur. Sadece Doktor Adams'ın davası değil uyum davaları incelenirken tarihten ve edebiyattan birçok örnek karşımıza çıkar. Bunlar; Madagaskarlı Parlamenterlerin davası, General Challe, Julien Sorel ve Honoré Racadot ve son olarak Franz Kafka'nın Dava kitabındaki Bay "K'nın Evreni"dir.

Uyum savunmalarında sanık, kitapta da belirtildiği üzere destanlaştırılarak anlatılır. Bunun için sanığın suçunu inkâr etmesine gerek yoktur üstelik. Sanık pekâlâ suçunu kabul ederek bundan pişmanlık duyduğunu söyleyip, içinde bulunduğu şartları aydınlığa kavuşturarak yaptığı eylemleri mahkeme ve halk gözünde meşrulaştırabilir. İşte bu destan ses getirdiği ve sanığın pişmanlıktan dibe vurduğu andan itibaren dava kazanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: KOPUŞ DAVALARI

Kitabın ikinci bölümünde kopuş davaları anlatılmaktadır. Kopuş savunması Sokrates ile karşımıza çıkan bir kavramdır. Sokrates'in Atina'da bütün halkın ve meclisin önünde yapmış olduğu savunmaya dayanır. Yazar da bu kavramı geliştirerek ikinci bölümde Sokrates'in savunmasını incelemiş ve görüşlerini bizlere sunmuştur.

Kopuş davaları, sanığın mahkemeyi ideolojik olarak reddettiği ve mahkemenin otoritesini sorguladığı davalardır. Bu tür davalarda sanık, yalnızca suçlamaları reddetmez, aynı zamanda yargı sistemini de eleştirir. Kopuş, davanın tüm yapısını altüst eder. Olgular ve eylemin koşulları ikinci plana düşer; ön planda, aniden, toplumsal düzene karşı yöneltilen sert itiraz belirir. Uyum davalarında taraflardan yalnızca bir tanesi yenme arzusu taşır, iddia makamı. Ancak kopuş davalarında her iki tarafın da yenme arzusu mevcuttur. Kopuş savunmaları uyum savunmalarının tam tersine ne bir yaranma amacı taşır ne bir sempati arar. Daha sert ve tepkiseldir. Savunma iddiaları çürütmek yerine mahkemeyi ve iddia makamını hedef alır.

Yazar kopuş davalarına Sokrates'in davasını ele arak başlamıştır. Bu dava tarihin ilk kopuş davasıdır. Sokrates'in suçlanma sebebi yalnız düşünceleri değildi bu düşünceleriyle Atinalıları aydınlatmaya çabalamasıydı. Kendisi Yunan Tanrılarına inanmazdı ve savunmasında da belirtir "Meletos diyor ki suçluymuşum, çünkü delikanlıları yoldan çıkartı yormuşum." Sokrates bu iddialara karşı kendini savunmak yerine Meletos'u ve mahkemeyi suçlamış. "Benim de iddiam şu Atinalılar: Suçlu olan Meletos'tur. Onu, ciddi şeyleri zevzekliğe dökmek, düşünüp taşınmadan insanları mahkeme önüne getirmekle suçluyorum." Bütün savunması boyunca Atinalılara seslenmiştir. Felsefi duruşunu savunması boyunca hep korumuştur. İyi bir kopuş davası örneği olsa dahi Sokrates sonunda ölüme mahkûm edilmiştir ve imkânı bulunmasına rağmen ölüm cezasından kaçınmaya çalışmamıştır.

Uzlaşmacılar, kopuş davasının uzlaşmazlığından hiçbir şey anlamazlar. Ancak bu kopuş davası o zaman için bir zafer sayılmasa dahi binlerce yıl sonrası için yazara göre de büyük bir adımdı.

Sadece Sokrates'in davası değil yazar kitapta XVI. Louis'in ve Dimitrov'un davalarını da işlemiştir. Bu davalar da Sokrates'ininki kadar kopuş savunması içerir. Aralarında sadece Dimitrov özgürlüğüne kavuşabilmiştir. Dimitrov'un davası kitapta anlatıldığı üzere sadece kopuş savunması içermez yer yer uyum savunması da mevcuttur. Yazarın giriş kısmında da değindiği gibi çoğu zaman savunmalar kendi aralarında karşılıklı gelişme de burada gördüğümüz gibi birbirlerine dönüşebilirler de.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİYASİ DAVA TEKNİĞİ

Yazarımız üçüncü bölümde siyasal davalara değinmektedir. Kitapta görülmektedir ki siyasal davalarda hukuk bazen bir araç olarak kullanılmıştır. Gerçekten adaleti sağlamak için değil çoğu zaman devletlerin özellikle baskın ve kazanmış devletlerin ideolojilerine göre hareket edip bir kukla işlevi görmektedir. Jacques Verges'de söz konusu siyasal davalardan birinde savunma tarafında yer almış ve bu durumu gün yüzüne çıkartmıştır.

Ona göre bir siyasi davada kullanılması gereken savunma tekniği kopuş savunmasıdır. Bu düşüncesi kazanma odaklı olmaktan çok savunma tarafının siyasal dezavantajlarını mahkemeye karşı gelerek ve halk üzerinde bir kamuoyu oluşturmaya çalışarak ortadan kaldırma amaçlıdır.

Nürnberg davasında o dönem henüz suç sayılmayan soykırım suçundan Nazileri yargılamak Yargıçlar siyasal ideolojilerin ortasında kaldılar. Esas müzakerelerden kaçınarak yüzeysel, belirsiz, çelişkili hukuki kavramlara tutundular. Üstelik insanlığa karşı işlenmiş suçlar Lahey hükümlerince tanımlanmış savaş suçlarından farklı olarak, yeni bir kavramdı. Tüzüğün 6c maddesi, insanlığa karşı işlenmiş suçları şöyle tanımlıyordu: "Savaştan önce ya da savaş sırasında tüm sivil topluluklara karşı işlenmiş cinayetler, kıyımlar, köleleştirme eylemleri, sürgüne ya da toplama kamplarına yollamalar veya siyasal ırksal ya da dinsel nedenlerle gerçekleştirilen zulümler. Bu zulümler ve eylemler, işlendikleri ülkelerde yasanın ihlali sayılsın, sayılmasın. Bu mahkemenin yetki alanına giren herhangi bir suçtan sonra ya da bu suçla ilgili olarak işlenmişse." Bu tanım belirsiz olmanın yanında bir tehlike daha oluşturmaktaydı ki o da, yargılamayı tam tersine de çevirebilirdi. Bu hükümlere dayanarak müttefik ülkelere de dava açılabilirdi. Sonuç olarak kitapta Verges, bu davaların galip devletler tarafından kazananın adaletini dayatmak amacıyla kullanıldığını savunur.

KİTABIN SAVUNMA STRATEJİLERİ

Verges'in kitapta savunduğu iki temel savunma biçimi şunlardır:

Uyum Savunması: Sanığın, mevcut yargı sistemini kabul ettiği, mahkemenin otoritesine uyum sağladığı ve kanıtların çürütülmesi ya da hafifletici sebeplerin vurgulandığı savunma türüdür.

Kopuş Savunması: Sanığın, mahkemeyi ve suçlamaları ideolojik olarak reddettiği, mahkemenin kendisini meşru bir otorite olarak sunmasını eleştiren savunma stratejisidir.

ELEŞTİREL DEĞERLENDİRME

Kitapta Verges'in kopuş savunma stratejisi, mahkemeyi ideolojik olarak suçlamak ve reddetmek üzerine kuruludur. Ancak bu stratejinin eleştirildiği bir durum vardır o da etik boyutudur. Özellikle Nazi subayı Klaus Barbie'nin savunulması gibi örneklerde, suçun ağırlığı ile savunmanın politik mesajı arasında etik bir denge kurulamamıştır. Eleştirmenler, bu tür savunmaların insan hakları ihlallerini meşrulaştırma riski taşıdığını savunmaktadır. Ayrıca Verge, mahkemeleri genelleyerek görevlerinin iktidarı korumak olduğunu ileri sürmüştür. Böyle bir genelleme bir ideolojinin gölgesinde kalmakla beraber yargının bağımsızlığına da leke sürmektedir.

Kopuş savunmaları siyasal alanda bir mesaj vermeyi amaçlayarak hareket eder bu durum sanığın şahsi davasını aşar ve bireysel haklarını, adil yargılama hakkını zedeler. Sanık kendi yargılamasından çok topluma aktarmaya çalıştığı ideolojik mesaja odaklanacaktır.

Yine de ceza yargısına katılmış bu önemli kavramların yanı sıra ki-taptaki davaların tarihten değerlendirmesine hayranlık duymamak elde değil. Verges'in dili ve mesajı açık bir şekilde anlaşılmalı ve kitap bir bütün olarak akıcılığını her daim korumakta. Spesifik olarak seçilen örneklerin çarpıcılığı sizi kitaptan asla koparmıyor bunun yanında Verges'in iyi bir avukat olması savunma ve soruşturmanın değerlendirmesinde belli ki etkili.

Kendisi hukuku bir sanat olarak görmüştür. Savunmadaki sıra dışı fikirleri bir yana kendisinin kitapta hukuk ile ilgili fikirleri ilgi çekicidir.

“Hukuk sanatı özerk bir sanattır ve ölçüsü, savunmanın ya da iddianame-nin kalıcılığı değil, davanın tarihte bıraktığı, onlarca ya da yüzlerce yıllık bir mesafeyle, merak ve heyecan uyandırmaya devam eden yankının bo-yutudur.

SON OLARAK

Kitabı incelerken yazarın ideolojisi ışığında ve tarihin gereksinimleri altında değerlendirmeler yapmaya çalıştım. Jacques Verges, savunmanın sadece bireysel bir dava olmadığını, aynı zamanda daha geniş toplumsal dinamiklerin bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Kitap, özellikle hukuk ve siyaset bilimi alanlarında çalışan akademisyenler için önemli bir kaynak olmaya devam etmektedir.

İncelenen birbirinden farklı davaların genellikle bağlandıkları ortak sonucu ve ortak yollarını esas alarak genel bir temel üzerine incelemeyi oturttum. Kendisinin “Dilerim, Türk kamuoyunun hep daha çok demok-rasi için verdiği aralıksız mücadelesine yardımcı olsun.” Sözleri ışığında hukuka ve siyasal alana kattığı çalışmalar ve emekleri için teşekkür edi-yorum.